

Oud roest en fris groen

Wat doe je met een verlaten industrieterrein aan de rand van een grote stad? In Duisburg in het Ruhrgebied hebben ze er een natuurlijk landschapspark van gemaakt. De ontwikkelingen gedurende de afgelopen tien jaar in dit bijzondere gebied zijn boeiend. In Nederland zijn we ook bezig met projecten voor natuur bij de stad. Kunnen we wat leren van dit Duitse voorbeeld?

Sluitingen

Tengevolge van de afspraken in de EG over staalquota werden in 1985 de hoogovens Meiderich in Duisburg stilgelegd. Het was een zeer moderne installatie. Hoogoven 5 werd nog pas in 1973 gebouwd. Met de sluiting van deze hoogovens kwam een einde aan de industriële activiteit op een terrein van ongeveer 200 ha aan de noordrand van de stad Duisburg. De afbraak was al eerder begonnen. In 1959 werd de kolenmijn Friedrich Thyssen 4/8 gesloten. In 1965 ging de eigen elektriciteitscentrale dicht. In 1977 volgde de sluiting van de cokesfabriek. De gebouwen van de mijn en de cokesfabriek zijn gesloopt, evenals de kabelbaan waarmee de cokes naar de hoogovens werd getransporteerd. Twee hoogovens en de erbij behorende installaties zijn blijven staan en vormen nu een industrieel monument in het centrum van een dynamisch natuurgebied.

Een spontaan ontstaan bos te midden van de zware industrie: aan de horizon de werkende hoogovens. De spoorbrug op de voorgrond is omgebouwd tot wandelpromenade.

Ontstaan

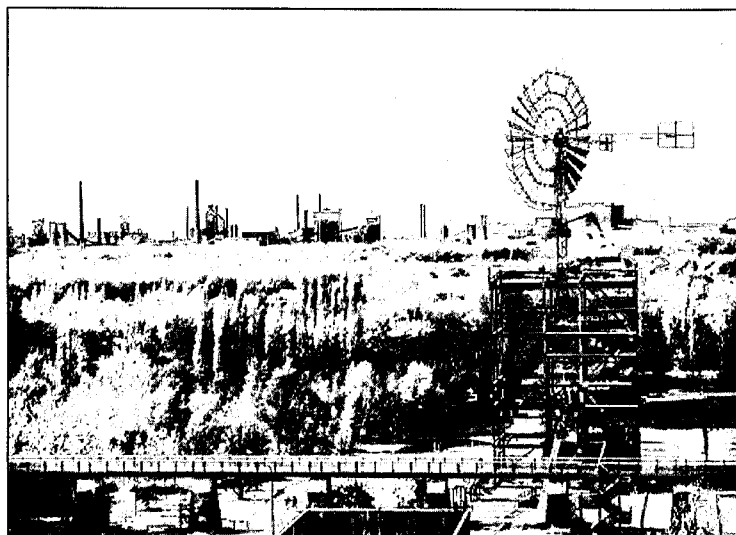
Het Landschaftspark Duisburg-Nord is ontstaan in het kader van de Internationale Bauausstellung Emscherpark (IBA 1989). Dit project had tot doel om een impuls te geven aan de stedenbouwkundige ecologische, economische en sociale vernieuwing van de regio. De gemeente Duisburg heeft het landschapspark hierbij ingebracht. Er is een ontwerpwedstrijd georganiseerd, waarbij ook wensen van de bewoners zijn meegenomen. Professor Latz tekende voor het uitverkoren ontwerp. Er is geprobeerd om met de ter plaatse aanwezige elementen en structuren behoedzaam om te gaan. Er moest een nieuw landschap ontstaan maar dan wel zonder grote ingrepen. De spontane ontwikkeling van het gebied en de benutting van de aanwezige industriële bouwwerken stond voorop.

Ontwikkeling

De ontwikkeling van de natuur vindt vrijwel geheel plaats zonder ingrijpen. Het terrein is overwe-

gend begroeid met pionierbossen van berk. De ondergrond is die van een verlaten industrieterrein. Er zijn veel vlakke terreindelen, opgevuld met slakken en mijnsteen. Er zijn spoorwegtracés met steile kanten. Kleine delen zijn uitgegraven en langs de randen van de voormalige ertsdepots bevinden zich hoge kunstmatige heuvels.

Een klein deel van het spontane bos is al van een wat oudere leeftijd. Het wordt ter plaatste aangeduid als de wildernis en is ongeveer 4 ha groot. Dit bosje is ontstaan na aanleg van de autosnelwegen 59 en 42 enkele decennia geleden. Het terrein, bestaande uit tuinen, werd door de snelwegen afgesneden en is als reserveterrein toegevoegd aan de hoogovens. Het gebiedje is nooit echt door de industrie in gebruik genomen. Men heeft er een waterwinning geïnstalleerd die nu ook weer is gestaakt. Het resultaat is een spontaan ontstaan bos van berken, wilgen, populieren en meidoorns dat deels weer onder water is geraakt.

Het spoor wordt niet meer gebruikt.

De verlaten industrieterreinen en de nog aanwezige installaties veranderen langzaam in een berkenbos. De spontane bosontwikkeling levert een attractief landschapsbeeld op. Er is een grote afwisseling van lagere en hoge begroeiing. Open plekken zijn aanwezig waar verharde oppervlakten voorkomen. De begroeiing is er laag en open, met veel vetplanten zoals Muurpeper en Steenbreek. Vrijwel overal wordt een spontane ontwikkeling van de begroeiing toegelaten. Op enkele plaatsen worden bomen gekapt om de bouwwerken te behouden, zoals op de ertsbunkers.

Voorzieningen

Het landschapspark is vrij toegankelijk voor publiek en men mag bijna overal komen. Er zijn veel voorzieningen voor de bezoekers aangelegd. Het hele gebied is ontsloten via wandel- en fietspaden. Daarbij worden hoofdzakelijk de oude spoorwegtracés gevolgd. Enkele paden zijn onderdeel van grotere fietsroutes in de omgeving, gericht op beleving van dit oude in-

dustrielandschap. Vrijwel overal mogen de bezoekers van de paden af. Rondom de hoogovens zijn gevaarlijke stukken afgesloten, of via speciale wandelbruggen toegankelijk gemaakt. Zo is er een wandelbrug aangelegd over de ertsbunkers heen en is er een wandelpad gemaakt op de spoorbrug langs de Emscher. Een van de meest spectaculaire mogelijkheden is de beklimming van de 70 hoge hoogoven nr. 5. Via trappen en plateaus kan de bezoeker tot helemaal bovenin

komen en heeft vandaar een imposant uitzicht op het park en de omgeving. Aan de horizon is de rook en de stoom te zien van de nog in werking zijnde hoogovens in de omgeving. En passant krijg je alle onderdelen van een moderne hoogoven te zien, toegelicht met informatiepanelen.

Het gebied wordt doorsneden door het Emscherkanaal, vroeger een deel van het riviertje de Emscher, nu afgekoppeld en gevoed met regenwater afkomstig uit het landschapspark zelf. Langs dit kanaal zijn diverse voorzieningen voor bezoekers aangebracht, zoals drijvende pontons en plateaus. Hier kunnen recreanten een gezonde frisse duik nemen.

Voor kinderen zijn er op diverse plaatsen kleine speeltuintjes aangelegd. Favoriet is de grote glijbaan vanaf de ertsbunker. Enkele speelterreintjes zijn thematisch van opzet, zoals de waterspeelplaats en het terrein waar de kinderen de torenvalk kunnen naspelen (nestbouw, prooien zien).

In de nieuwe wildernis leggen de eerste bomen alweer het loodje.

De gebouwen hebben waar mogelijk een nieuwe functie gekregen. De elektriciteitscentrale is omgebouwd tot een evenementenhal. In de gliethal van de tweede hoogoven is een openluchtbioscoop gevestigd. De gashouder is gevuld met water en hier heeft de duikvereniging ongekende mogelijkheden om de duiksport te bedrijven. Op 13 meter diepte bevinden zich een kunstmatig rif en dito scheepswrak. De ertsbunkers zijn omgebouwd tot klimwand, evenals de 80 m hoge schoorsteen. In de voormalige kantoren is een tentoonstelling over de geschiedenis van de staalproductie en men kan er de inwendige mens versterken. Een nieuw bezoekerscentrum is in aanbouw. Het oostelijke deel van het landschapspark bestaat uit een oude boerderij. Deze Ingenhammshof wordt in archiefstukken al genoemd in 1644. De boerderij behoorde vroeger tot het staalconcern. Nu is het een leerboerderij voor milieueducatie. De 6 ha agrarische grond wordt biologisch beboerd.

Na zonsondergang ondergaan de oude hoogovens een ware metamorfose. De engelse lichtkunstenaar Jonathan Park heeft een belichting ontworpen waarmee de roestige assepoester wordt omgetoverd in een sprookjeskasteel. De in oranje, paarse en groene kleuren gehulde technische installaties zorgen voor een fee rieke aanblik.

Informatie

Op internet is veel informatie te vinden over het landschapspark bij Duisburg en over een soortgelijk gebied bij Essen. Klik op HYPERLINK <http://www.landschapspark.de>, www.industriedenkmal.de of HYPERLINK <http://www.route-industriekultur.de>. Wie zelf wil gaan kijken in Duisburg kan het beste de afrit Neumuhl (nr.7) nemen op snelweg 42.

GIOS

In Nederland is natuur bij de stad

Zullen de bomen het uiteindelijk winnen van de staalconstructies?

een actueel thema. In het kader van het grote stedenbeleid krijgen de 30 grote steden miljoenen subsidies om de leefbaarheid te verbeteren in economisch, sociaal en recreatief opzicht. Eén van de onderdelen is het programma GIOS, Groen in en om de stad. Tot nu toe hebben de gemeenten geld gekregen voor groen in de stad. Vorig jaar is er geld voor de stadsvernieuwing beschikbaar gesteld. Hierbij heeft als een van de voorwaarden gegolden, dat er een voldoende ambitieus programma aanwezig was voor meer groen in de stad. Op dit moment worden de voorstellen ingediend voor inrichting van groengebieden rondom de stad, tot tien km vanaf de stadsrand. De projecten zullen bekostigd worden met ICES-gelden, zeg maar de aardgasbaten. Staatsbosbeheer heeft van LNV alvast wat geld beschikbaar gekregen om projecten op te starten. Zo zal bij 's Hertogenbosch de spoorwegbrug in de Moerputten als industrieel monument ontsloten worden voor bezoekers. Bij deze projecten kunnen we leren van de ervaringen in het Ruhrgebied.

Conclusie

Oude industrie- of havencomplexen hoeven niet altijd gesloopt te worden. Industriële monumenten kunnen heel boeiend zijn en ze kunnen op veel manieren hergebruikt worden. Zo kan er vlak bij de stad een spannend recreatielandschap ontstaan. Spontane ontwikkeling van bos past prima in dit beeld. Het verval van het oude en het ontstaan van nieuwe natuur gaan goed samen.